

ВРЕДЕН НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКИ РЕЗУЛТАТ

(Ана Мартиноска, *Митот и ритуалот во македонскиот фолклор*,
Институт за македонска литература, Скопје, 2008)

Васил Тоциновски

Книгата **Митот и ритуалот во македонскиот фолклор - релации и проникнувања** е нова потврда за сериозноста, дарбата и стручноста на младиот научен работник од областа на фолклористиката Ана Мартиноска. Пред нас е книга со извонредно добро осмислен концепт за прашања кои прв пат системно се поставуваат, толкуваат и вреднуваат или едноставно добиваат своја книга. Прашања кои и досега биле парцијално проследувани (Кирил Пенушлиски, Томе Саздов, Марко Китески, Ленка Татаровска, Танас Вражиновски), но не биле вкоричени и во една своевидна монографија низ македонски примери и со македонско искуство. Станува збор за истражувач кој добро ја знае материјата, располага со извонреден фонд на литература и на извори, и тоа посебно треба да се нагласи, да се запомни како факт, трагањето по пишаните и по архивските материјали.

Авторката во краткиот увод нагласува дека книгата е резултат од нејзината работа во проектите *Истражувања на митот и ритуалот во македонската народна литература* и *Драмски елементи во македонскиот фолклор* на Институтот за македонска литература. Текстовите биле сработени во периодот од 1998 до 2002 година, при осмислувањето на книгата биле дополнети, а во самата книга додадени се и неколку текстови вон од работните обврски. Младиот истражувач потоа, забележува дека тоа се и првите авторски остварувања, и веднаш би додале според народната мудрост оти денот се познава по утрото, и би рекле, дека тие јасно го профилираат и го потврдуваат вредниот и вредносен научен работник.

Концептот на трудот го составуваат две компактни целини. Првиот дел е посветен на *Митските елементи во македонските народни гатанки*. Потребниот, уведен текст *Теории и истражувања* е аналитички разглед за поставената тема, за која Маркс запишал оти *митологијата во своите различни форми ја одразува моќта на првобитниот човек во неговата борба со природата*. Теориите и истражувањата кои прифаќале и афирмирале, доградувале и проширувале, но исто така, одрекувале и поставувале забрана проследени се мошне прегледно (Аристотел, Мелетински, Хердер, Хегел, Грим, Хајне, Фрајзер, Малиновски). Пресоздавањето на човекот и на животот во литература од нивните прапочетоци на формирање и осмислување, секако са-

мо по себе ја наметнува комплексноста на темата која треба да се проследи. Тука се наметнуваат единството меѓу митот и ритуалот, потоа прашањето за нивното максимално приближување со идеологијата и психологијата, како со уметноста. Ги одвојуваме посебно како илустрација во која Мартиноска на најубав начин се покажува и се потврдува како znaleц на материјата која е нејзина истражувачка тема и секако потребната дарба без која никој и никаде не може да опстојува.

По текстовите *Поим и општи карактеристики и Односот на митот и религијата* од општото авторката преминува на посебното, поединечно прашање за гатанките, односно за поимот, потеклото и нивните општи карактеристики, за македонските народни гатанки и за односите меѓу митот и гатанките. Комплексноста со која се бави Ана Мартиноска ќе ја потврдиме и со пишувањата на родоначалникот на македонската наука за фолклорот Кирил Пенушлиски. *Гатанките се кратки форми на усното народно творештво и претставуваат посебен жанр во епскиот род. Нивното потекло науката го поврзува со митот и сказните, со анимистичките претстави на луѓето и нивните култни обреди во најдалечните периоди на човештвото. Кон крајот на периодот на дивјаштвото и во почетокот на варварството, се претпоставува, гатанките биле толку развиени што имале значајна улога во секојдневниот живот на луѓето, еднакво како и пословиците, со кои се блиски.* Тие кратки, збиени текстови со многу митски елементи, магични слики, натприродни суштества и како ритуално дејство во кое има двајца учесници, бараат мудрост, знаење и умевање за нивно толкување и уште повеќе одгатнување. Авторката тоа го прави на најдобар можен начин.

Митот и митското мислење како основа на македонските народни баења и како ритуал - дејство, се прашања кои го исполнуваат вториот дел од книгата. Драмските елементи во македонските народни баења по воведот се конкретизираат со извори за нив и со досегашните научни истражувања. Имаме нов прекрасен пример на систематичност и на прегледност во обработката на одредена тема, по кој логично следи неговото разглобување и толкување. На припомош одново го повикуваме Пенушлиски. *Баењата се усни народни творби, вербални магиски формули, кои во очите на неукниот, суеверен човек имаат таинствена волшебна сила. Верувањата во таинственото, инаку, се родило уште во времето кога нашите далечни предци живееле во природата и кога не биле во состојба да си ги објаснат нејзините сили... Тие ја чувствувале својата немоќ пред нив и затоа природата им изгледала непријателска и одухотворена. Од стремезот да се заштитат од се она што ги плашело и им причинувало разновидни страдања, се родила идејата дека може да се постигне ако се воспостави контакт со силите на природата, ако со нив се разговара исто онака како што тие меѓусебно се договарале.*

Македонските народни баења и одгатнувањето на многубројните магиски формули Ана Мартиноска ги следи со сопствен научнички резултат пишувајќи за дешифрирање на жанрот, за нивната лечебност, за бајачките и црквите, за драмските елементи во македонскиот фолклор и посебно во македонските народни баења и неминовниот заклучок. Следуваат три одделни студии за бајачката традиција на Ромите во Македонија, и она што нам посебно ни прави впечаток за *Неколку белешки за семантиката на боите во македонските народни гатанки и Бинарната опозиција црно - бело во маке-*

донските народни гатанки. Знаењето, информираноста, убавиот јазичен исказ и неговата читливост се непорекливи вредности на Ана Мариноска во нејзината нова книга **Митот и ритуалот во македонскиот фолклор – релации и проникнувања**. И збор два за тоа што го користевме знаењето на едниот и единствениот Кирил Пенушлиски. Темелите без кои не е можно опстојувањето на македонската фолклористика, семето што тој го посеа и род роди еве радува и со присутноста на Ана Мариноска, релевантна по нејзиниот потенцијал, но ни малку не е нескромно да се припомни улогата на професорот што таа своја немерлива љубов кон безимениот народен гениј, ја всадил и во својата внука. Имало зошто да се живее, благодет било тоа на одбраните, пее еден знаменит поет и владетел, и секако радост од ново име во тековите и резултатите на македонската фолклористика.